

Jan 13:1-15 (Velký pátek 2. 4. 2010)

1 Bylo před velikonočními svátky. Ježíš věděl, že přišla jeho hodina, aby z tohoto světa šel k Otci; miloval své, kteří jsou ve světě, a prokázal svou lásku k nim až do konce. 2 Když byli u večeře a ďábel již vložil do srdce Jidáše Iškariotského, syna Šimonova, aby ho zradil, 3 Ježíš vstal od stolu a vědom si toho, že mu Otec dal všechno do rukou a že od Boha vyšel a k Bohu odchází, 4 odložil svrchní šat, vzal lněné plátno a přepásal se; 5 pak nalil vodu do umyvadla a začal učedníkům umývat nohy a utírat je plátnem, jímž byl přepásán. 6 Přišel k Šimonu Petrovi a ten mu řekl: „Pane, ty mi chceš mýt nohy?“ 7 Ježíš mu odpověděl: „Co já činím, nyní nechápeš, potom však to pochopíš.“ 8 Petr mu řekl: „Nikdy mi nebudeš mýt nohy!“ Ježíš odpověděl: „Jestliže tě neumyji, nebudeš mít se mnou podíl.“ 9 Řekl mu Šimon Petr: „Pane, pak tedy nejenom nohy, ale i ruce a hlavu!“ 10 Ježíš mu řekl: „Kdo je vykoupán, nepotřebuje než nohy umýt, neboť je celý čistý. I vy jste čisti, ale ne všichni.“ 11 Věděl, kdo ho zradí, a proto řekl: Ne všichni jste čisti. 12 Když jim umyl nohy a oblékl si svůj šat, opět se posadil a řekl jim: „Chápete, co jsem vám učinil?“ 13 Nazýváte mě Mistrem a Pánem, a máte pravdu: Skutečně jsem. 14 Jestliže tedy já, Pán a Mistr, jsem vám umyl nohy, i vy máte jeden druhému nohy umývat. 15 Dal jsem vám příklad, abyste i vy jednali, jako jsem jednal já. 16 Amen, amen, pravím vám, sluha není větší než jeho pán a posel není větší než ten, kdo ho poslal. 17 Když to víte, blaze vám, jestliže to také činíte.

Chápete, co jsem vám učinil? – ptá se Ježíš učedníků v pašijích podle evangelisty Jana. Je to dobře velkopáteční otázka i pro nás. Víte, co se pro vás, stalo o velikonocích? Co Ježíš udělal? Co to znamená? Co to znamená pro nás?

Odpověď na tuto otázku hledají věřící každé velikonoce, vlastně ji nevyřčeně hledáme každou neděli, celé věky, v každé době, stále znova. Jak si vyložit, a to s užitkem pro sebe vyložit, že Ježíš jako zcela jedinečný představitel Božího díla - končí na kříži? Že končí uprostřed pohrdání a posměchu - odmítnut mnohými?

Pro evangelistu Jana to dává smysl, když celý Ježíšův příběh s jeho koncem na kříži vyloží jako příběh lásky Boha k člověku. Napíše: „Miloval své, kteří jsou ve světě a prokázal svou lásku k nim až do konce, do krajnosti.“ – Když se řekne, že někdo někoho hodně miloval, nemusí to být na cestě k pochopení velikonoce zrovna pomocí. Paralely našich lidských příběhů milování nějak moc nesejí k představě vztahu Boha k člověku. Říct: Stalo se to, protože tě Bůh miluje – zní samo o sobě poněkud nakaširovaně, naučeně až kýčovitě.

Evangelista Jan však vypráví příběh, který mluví lépe než všechny naučené větičky z křesťanského katechismu. Jak to v evangeliu stojí přesně psáno? „Ježíš vstal od stolu a vědom si toho, že mu Otec dal všechno do rukou a že od Boha vyšel a k Bohu odchází, odložil svrchní šat, přepásal se lněným plátnem, nalil vodu do umyvadla a začal učedníkům umývat nohy.“ – Takhle to Jan schválně napíše dohromady v jedné větě za sebou. To nesmíme přehlédnout! Jsou tu dvě informace, každá jakoby z jiného světa, každá jakoby o něčem diametrálně jiném – jsou tu svázány dohromady, tak pevně propojeny, že to nepůjde už nikdy roztrhnout od sebe.

První půlka: Je to ten, který dostal od Boha všechno do rukou, nebo-li má volnou ruku ve všem potvrzenou z těch nejvyšších možných míst – dokonce: ten, který z těch nejvyšších míst sám vyšel a zase se tam vrátí – jaksi šajba prvního řádu – pochází od Boha. Tak vidí evangelista Jan Ježíše. To samo osobě by nebylo nijak nezvyklé. Bůh si povolával, povolává a jistě i bude povolávat své vyslance, své exkluzivní svědky, kteří mají na tomto světě mezi lidmi speciální úkoly. Dokonce proč nevěřit, že Ježíš je z nich ten nejzásadnější a nejexkluzivnější. To všechno nebylo až takové novum, nic moc překvapivého.

Ale v té druhé půlce věty stojí: „Sundal si svrchní šat, vzal si zástěru či co, napustil vodu a umyl všem nohy.“ – Samo o sobě to zas není nic tak zajímavého. Samotná tato druhá půlka věty by nebyla ničím jiným než zprávou o tom, že jakýsi služebník se ujal své práce a umyl před večeří všem hostům nohy.

A evangelista Jan ty dvě půlky věty spojí v jednu nerozdělenou větu: Píšu vám o Bohu, o tom, který nás všechny drží ve své ruce, o nikom menším, a zároveň o muži, který jako otrok vstal od stolu a myl nohy svým unaveným přátelům. Jan z těch dvou nezávislých, mimoběžných vět udělá výbušnou směs. Aby bylo zřejmé, co myslí tou láskou Boha k člověku, aby bylo zřejmé k jakému pochopení velikonočních událostí chce navést.

Ten, kdo má všechny v rukou, chcete-li: vyšel od Boha, ten má přece udílet příkazy, ten má přece říkat, jak všechno poběží, jak kolem něj všichni budou cvakat jak švýcarský hodinky – nebo má mít přednášku, udělovat rady, rozdávat moudrost, varování, vynášet soudy a dávat rozřešení. Zato naopak ten, kdo myje nohy lidem u stolu, ten by měl být rád, že je rád a má odvést svou práci bez řečí.

A Jan jakoby nám říkal: Chcete-li porozumět tomu, co se tenkrát stalo pro vás, když Ježíš šel k tomu potupnému konci svého příběhu, pak si tyto dvě role spojte, propojte, zmačkněte v jednu – pochopte je jako jednu. Tedy je zde: Bůh, který v kleče myje vaše špinavé nohy, a obráceně: otrok, služebník, který vám právě svou službou udílí rozřešení, má přednášku beze slov – prostě svou službou přece jen dělá všechno to, co se nečeká od otroka, dělá to jako ten nejvyšší.

To se tehdy stalo a je to pro vás. Jak to že pro nás? I my si máme nechat umýt nohy Kristem - hodně symbolicky řečeno. I my si máme nechat tuto službu nechat na sobě vykonat. Od toho, který má vše v rukou.

Co to znamená nechat si posloužit? Je to vždy jednoduché? Nechat se očistit. Připustit si, že to potřebuji, obrazně řečeno: přiznat, že ty moje nohy jsou od toho jak jdu životem všelijak zašpiněné, otlacené, rozbolavělé. Připustit si, že to nedokážu sám oprostít se od vší té špíny, tlaků a bolestí, které na mých nohou ulpívají. Že potřebuji někoho, kdo mi v tom zásadním způsobem pomůže.

Petr s tím má problém. Uhne, když si Ježíš klekne k jeho špinavým nohám. Navíc se vzpouzí důsledkům, které to má pro pochopení Ježíše a smyslu jeho poslání. Petr si uvědomuje zcela adekvátně závažnost této situace a jaký význam se v ní otevírá. *Ježíši, co to pro Pána Jána děláš. Vždyť mi v tobě spatřujeme svého mistra, Pána, toho od Boha poslaného – ty mi přece nebudeš mýt nohy! Vždyť ty to všechno stavíš nahlavu. Jaké je tohle náboženství? My ti máme sloužit, my máme poklekat, my máme dělat, co řekneš. My máme poslouchat. Řekni nám, jak máme sami sebe očistit, abychom byli dostateční pro setkání s tebou i s Bohem. Takhle to přece doposud vždy fungovalo ve všech náboženstvích. Ty jsi vypadl z role nebo co?*

Ne. Všechno je tak, jak má být, řekne Ježíš. Otevírá se tu před zraky Petra zcela nový pohled na Boha, na Boží charakter, který doposud snad nechtěli vidět. Ale nyní už nelze jen tak uhnout pohledem. Mohu takového Boha odmítnout, nebo si nechám posloužit. Jiné cesty není. Přijmout a strávit pohoršení, které to vyvolává a vždy bude vyvolávat: Bůh jako služebník lidem. Které miluje a zůstane jim vydán jako služebník až do svého trpného konce. Nezalekne se ani té nejhorší špíny, lidských vin a lhostejnosti.

Právě proto je schopen nás skutečně očistit. A to tak, jak to nikdo z nás nedokáže. Nemůžeme mu v tom pomoci, nemůžeme se na to dostatečně připravit, nemůžeme se předmýšlet ani příkrášlit. Chce se mi říct osvobodivě: nemůžeme, ale díky němu ani nemusíme.

Bylo řečeno, že je důležité nechat si posloužit a taky že to není vždy úplně jednoduché. Ale tak je to v nás lidech prostě nějak zařízené, že ta důležitá účinná osvobození, očištění, milování, radování a já nevím co ještě, si nejsme schopni sami dát a sami plnohodnotně způsobit – potřebujeme vždy někoho druhého, kdo nám to umožní a spolu s námi to uskuteční. Téhle bytostné lidské potřebě být s někým, kdo mi dává žít, vychází Bůh vstříc právě v Kristu, který nám posloužil svou láskou.

Jenže v evangeliu k tomu Ježíš ještě přidá: „Jestliže tedy já, Pán a Mistr, jsem vám umyl nohy, i vy máte jeden druhému nohy umývat. I vy jednejte tak, jako jsem jednal já.“ – Co to pro nás znamená? – Nikdo z nás není jen pasivním příjemcem. Nemá jim být. Pro Ježíše nejsme jen nějakí klienti, kterým poslouží a nic od nich nečeká. Proto umývá svým učedníkům právě nohy, na které se mají pak znova postavit a nejlépe i vykročit k druhým. Proto je tu snad ta očištná, chladivá a regenerující Boží lázeň uplatněna obrazně na nohy člověka. Protože nohy potřebujeme mít silné k tomu vydat se na cestu. Je celkem jasné, že tu neběží až tak doslova o ty nohy tělesné, spíš o jakési vnitřní nastavení, v němž se člověk nebojí postavit tzv. na vlastní nohy a v síle toho, co směl přijmout, v síle očištění, sloužit druhým. To, co přijímáme, smíme sdílet, předávat, žít s druhým či druhými, smíme dosvědčovat to, co se pro nás udělal Ježíš o Velikonocích.